

Järven- ja joenrantaniityt, jokivarsien tulvaniityt



Tapio Heikkilä

Sisävesien rantaniittyjä esiintyy luontaisesti laakeilla, hienoaineksisilla rannoilla vesirajasta maarannan yläosiin. Tulvaniittyjä tavataan pohjoisten luonnontilaisten jokien varsilla tai jokien säännöstelemättömillä osuuksilla.

Edustavan ja hoidetun rantaniityn kasvillisuus on vyöhykkeistä, monilajista ja matalakasvuista. Järven- ja joenrantaniityltä voidaan erottaa vedeltä maalle varsinaisten vesikasvien alue sekä järvikortteen, järviruo'on, suursarojen, kastikoiden ja pajujen vyöhykkeet. Rantakukka, raate, ranta- ja terttualpi, suoputki, kurjenjalka ja mesiangervo tuovat väriloistoa heinämäisten kasvien sekaan.

Aiemmin tulvat sekä niitto ja laidunnus pitivät rantaniityt avoimina ja kasvillisuuden matalana. Nytemmin vesien rehevöityminen, ojitukset sekä niiton ja laidunnuksen loppuminen ovat johtaneet rantojen umpeenkasvuun. Ilman säännöllistä hoitoa etenkin järviruoko valtaa alaa. Vähitellen niitty myös pensoittuu ja sen omaleimainen lajisto köyhtyy.

mesiangervo



Tapio Heikkilä

Tulvaniittykasvillisuutta esiintyy parhaiten jokien suvantopaikoissa. Voimakasvirtailla ja jyrkkärantaisilla jokiosuuksilla ei ole edellytyksiä tulvaniittykasvillisuuden kehittymiselle.

Hoidon tavoitteet

Rantaniittyjen hoidon tavoitteena on niiden omaleimaisen kasvilajiston ja kasvillisuuden vyöhykkeisyyden säilyttäminen. Hoidolla luodaan myös elinympäristöjä avoimuudesta hyötyville hyönteisille ja linnuille ja ylläpidetään avointa rantamaisemaa.

Joensuuniitty

Joensuuniittyjen kasvillisuusvyöhykkeet ovat yleensä kapeita ja katkonaisia ja niiden lajisto vaihtelee eri puolilla Suomea. Eteläisen Suomen jokivarsilla esiintyy vesirajassa esimerkiksi viiltosaraa sekä ruokohelppi-, kalmojuuri ja keltakurjenmiekkakasvustoja. Näiden yläpuolella kasvaa tavallisimmin mesiangervoa ja nurmilauhaa. Monimuotoisinta kasvillisuus on kuitenkin rannan yläpuolisilla tuoreilla ja kuivahkoilla niityillä. Pohjoisemmat jokivarret ovat kasvillisuudeltaan samantyyppisiä. Alinna on vesi- tai viiltosaravyöhyke ja sen yläpuolella esiintyy korpikastikkaa tai ruokohelpeä ja mesiangervo- tai nurmilauhavaltaista niittyä.



Järvenrantaniitty

Järvenrantaniityillä kasvillisuusvyöhykkeet ovat leveämpiä ja lajisto monimuotoisempaa kuin joensuuniityillä. Järvenrantaniityt ovat useimmiten syntyneet järvenlaskujen seurauksena.

Nykyään järvenrantaniityt ovat vähentyneet hoidon puutteessa. Etenkin matalakasvuiset, heinä-, sara- ja vihvilärantaniityt ovat harvinaisia. Suursarantaniityt ovat yleisimpiä, ja usein niiden ulkopuolella kasvaa järviruokoa, järvikaislaa ja järvikortetta. Rannan yläosissa voi esiintyä korkeakasvuisia kastikka-, nurmilauha- tai mesiangervovaltaisia niittyjä. Joskus laidunnettuun rantaniittyyn liittyy tuoretta pienruohoniittyä.

Tulvaniitty

Tulvaniityt ovat jokivarsien luontaisia niittyjä, joita on usein laajennettu tulvametsiä ja pajuviitoja raivaamalla. Kasvillisuus on vyöhykkeistä ja sitä ravitsee tulvan kasaama liete. Tulvan ansiosta tulvaniityt eivät samaloidu eikä niille muodostu turvetta.

Nykyään tulvaniittyjen luonnollinen tulvarytmi on häiriintynyt jokien säännöstelyn ja ruoppausten vuoksi. Hyvin säilyneitä tulvaniittyjä tapaakin enää vain pohjoisten luonnontilaisten jokien varsilla tai jokien säännöstelemättömillä osuuksilla.

Tulvaniittyjen märät ja kosteat järvikorte-, suursara- ja kastikkavyöhykkeet säilyvät useimmiten avoimina ilman hoitoakin. Sen sijaan ylimpien vyöhykkeiden runsaruohoiset niittytyypit tarvitsevat perinteistä käyttöä. Ilman säännöllistä niittoa tai laidunnusta tulvaniittyjen lajisto köyhtyy, ja alueet pensoittuvat tai metsittyvät.

viiltosara

Hoitomenetelmät

Puiden ja pensaiden raivaus

Umpeutuneille rantaniityille levinnyt puusto ja pensaat raivataan ennen muiden hoitotoimien aloittamista. Kantojen ja vesojen jälkikäsitteily on tehtävä huolellisesti, etenkin jos jatkohoidoksi valitaan niitto. Laidunniityillä karja huolehtii vesakontorjunnasta. Ruovikko ja muu kasvillisuus poistetaan niittämällä alue vähintään kahteen kertaan kasvukauden aikana. Kasvillisuus voidaan myös kulottaa, minkä jälkeen tarvitaan jatkohoitona niittoa tai laidunnusta.

Tulvaniittyjen raivauksessa on kiinnitettävä huomiota joenuoman muotoon ja veden virtaukseen uomassa. Kovemman virran puoleinen ja kulutukselle altis ranta kannattaa raivata vaiheittain ja jättää suojaksi pensaita ja muutama yksittäinen puu. Muutoin raivattu joentörmä saattaa sortua uomaan.



Niitto

Rantaniityt niitetään tavallisimmin loppukesällä niitylajien siementen kypsyttyä. Rehevöitynyttä niittyä on hyvä niittää alkuun useamminkin ja jo ennen kukinta-aikaa.

Viikate soveltuu hyvin pienten niitylaikkujen tai muuten epätasaisten ja kivisten alojen niittoon. Tulvaniittyjen niittoa haittaa usein heinäntyvien hiekkaisuus, mikä tylsyttää viikatteen ja hidastaa työtä. Laajemmilla ja tasaisilla rantaniityillä niitto sujuu parhaiten niittokoneella.

Niitetty heinä kootaan ja kerätään pois haravakoneella, paalaimilla tai keruuvaunulla. Pienillä kohteilla niittoheinä haravoidaan ja kuljetetaan pois esimerkiksi pressun avulla. Niittoheinä voidaan myös jättää maahan kuivumaan. Aurinkoisella säällä se kuivuu muutamassa päivässä. Heinää on hyvä pöyhii välillä kuivumisen edistämiseksi. Kuivauksen aikana heinä haravoidaan yöksi kasoihin, jotta kasteen vaikutus jäisi mahdollisimman pieneksi. Heinä voidaan kuivattaa myös perinteiseen tyyliin seipäillä tai haasioilla.



Täimi Mahosenaho

Jokivarsien raivaus tehdään vaiheittain ja helposti sortuville osuuksille jätetään maaperää sitovia puita ja pensaita.



Säännöllinen laidunnus estää rantaniityn pusi-koitumisen ja pitää kasvillisuuden matalana ja vyöhykkeisenä.

Laidunnus

Laidunnus on rantaniittyjen luontevin hoitomuoto etenkin laajoilla kohteilla. Laidunnus hidastaa matalien järvien umpeenkasvua ja estää tehokkaasti järvi-ruo'on etenemisen rantaniityn yläosiin.

Laidunnuksen käynnistämiseen kuuluu alueen aitaaminen ja laiduneläimen valinta. Aitauksien tulee ulottua veteen asti, jotta myös alimmat kasvillisuusvyöhykkeet tulevat syödyiksi. Nautakarja on paras laiduneläin useimmille rantaniityille. Myös hevonen ja lammas sopivat kovapohjaisille ranta- ja tulvaniityille.

Sopiva laidunnuspaine sovitetaan kohteen tuottokyvyn. Rehevöityneillä rantaniityillä voidaan pitää alkuun hieman korkeampaa eläinmäärää. Jatkossa osa laitumesta voidaan jättää vähemmälle hoidolle, jotta myös alueen hyönteislajisto säilyy monipuolisena. Useimmiten rantaniitylle suositellaan enintään 1,0-1,8 hiehoa tai 0,5-1,0 emolehmää hehtaaria kohden.

Rantaniityille ei pidä tuoda rehevöittävää lisärehua. Niityn tuottokyvyn ehtyessä eläimet siirretään toiselle lohkolle. Rantaniityä ei kuitenkaan saa aidata nurmilaitumen yhteyteen, jotta vältetään ravinteiden kulkeutuminen perinnebiotoopille.



mesiangervo